102/2
KISWAHILI
KARATASI 2 (MATUMIZI YA LUGHA)
KIDATO CHA NNE

JULAI 2017

HATI YA KUHITIMU ELIMU YA SEKONDARI

MTIHANI WA MWISHO WA MUHULA WA PILI
MWONGOZO WA KUSAHIHISHA

Sehemu ya kwanza : ufahamu

1. Wakoloni walizipa kipaumbele lugha za kigeni katika bara la afrika na kukandamiza zile za kiasili 1 x 2 = 2
2. (i) ni kwa sababu lugha zimejaa maarifa mengi tangu jadi
   (ii) lugha ni chombo cha maendeleo ya binadamu 2 x 1 = 2

3. Hatua ya kufunza masomo yote kwa lugha ya Kiswahili 1 x 1 = 1
4. (i) iwapo takribu asilimia 30 ya watoto hawajifunzi lugha yao ya mama
   (ii) ikishindwa kuhudumia jamii ipasavyo kama chombo mahsusi cha mtagusano 2 x 1 = 2

5. Kuwa na imani kuwa lugha za kigeni ndizo zitakazofungua njia za maendeleo hapo baadaye 1 x 2 = 2
6. (i) marekani
   (ii) Australia 2 x 1= 2

7. Wizara haijajitokeza waziwazi na sera mwafaka wala mwongozo mwafaka kuhusu ufundishaji wa lugha ya mama. 1 x 2 = 2
8. (i) takriban – karibu (kuhusu idadi)
   (ii) mtagusano 0 maingiuliano. Hali au kitendo kinachoingilia kingine 2 x 1 = 2

SEHENU YA PILI: UFUPISHO

a) (i) mwanadamu tu ndiye ana uwezo wa kujua, kujifunza na kutumia lugha
   (ii) mawasiliano ya binadamu yaweza kujumlishwa kama mawasiliano ya wanyama yalivyoendelewa
   (iii) utafiti wa wanyama umechangia pakubwa katika ukuzaji wa uwezo wa wanyama wa kutambua.
   (iv) binadamu wanaweza kuwasiliana na wanyama kwa kutumia njia za kipekee
      (i) Lengo la makala ni kuthmini na kuzamia sifa au tabia za lugha ya mwanadamu
      (ii) Sifa au tabia hizi ndizo zinazotofautisha lugha ya mwananadamu na aina zinginezo za mawasiliano (8 utiririko)
b) (i) binadamu hatumii tu kiwango cha sauti na kiwango cha maana.
   (ii) binadamu hutamka kwa mara moja sauti na maana zikiwa zimebebana ndani kwa ndani
   (iii) wakati anatamka na kuziunganisha sauti ndiyo wakati anaambatanisha na maana.
   (iv) uzalishaji unaonekana katika uwezo wa binadamu kuunganisha maneno
   (v) mjuzi wa lugha anapaswa kuelewa tungo zilizotungwa na watu wengine
   (vi) anapaswa kuzielewa tungo sahihi na zisizo sahihi (7 , 1 utirririko)

SEHEMU YA TATU: SARUFI NA MATUMIZI YA LUGHA

1. sauti /o/
   i) hutamkiwa sehemu ya nyuma ya ulimi
   ii) hutamkwa ulimi ukiwa kati(wastani)
   iii) hutamkwa mdomo ikiwa imeviringwa 2 x 1 = 2

2. kiambishi ni mofimu inayoambatanishwa kwenye mzizi wa neno ili kutoa maana tofautiftofauti kisarufi 1 x 1 =1
3. ku – kiambishi cha nafsi ya pili umoja(wewe)
4. kunyambua
   (i) pa (kutendeka) peka

(ii) cha (kutendewa) chewa

5. wakati ufao hali timilifu
   mfano:
   dereva atakuwa ameegesha gari yake kati uwanja wa kasarani 1 x 1 =1
6. mteja wangu- kirai nomino
   atawasili – kirai kitenzi
   kesho saa tatu- kirai kielezi 2 x 1 = 2
7. sentensi idhihirishe kivumishi:lilo hilo, yay ohayo
   nomino ziwe ni kama vile: jino, meno ua 2 x 1 = 2

8. mfano
   mwanafunzi asomaye kwa bidii hufaulu.
   Mwanafunzi asomaye kwa bidii; tegemezi
   Hafaulu: huru
9.

Sentesi ambatano							
S1			U	S2			
KN	KT			KN	KT		
N	T	E		O	T	KN2	
mkulima	alilima	Kwa bidii	lakini		hakupata	mazao	mengi

10. Shamirisho
    Barua- shamirisho kipozi
    Babu – shamirisho kitondo 2 x 1 = 2
11. Wakati/mfano/
    Mgeni alipoingia mkutano ulianza
    Mahali/mfano/
    Mwanafunzi alienda alipokuwa baba yake 2 x 1 = 2
12. Kuchanganua
    Alimlisha
    A
    Li } viambishi awali
    M
    L } mzizi wa kitenzi
    Ish
    A } viambishi tamati

    A- nafsi
    Li- wakati
    M- mtendewa
    Ish- kauli
    A – kiishio
13. (i) kufafanua kifungu au maneno yaliyotangulia
    Mbona umeduwaa(kuzubaa)namna hii
    (iii) kuonyesha maneno yasiyokuwa ya lazima katika sentensi
    (iv) nikipita mtihani wa KCSE (kma ninavyotarajia) nitajiunga na chuo kikuu
    (v) kuandika nambari au herufi
    (vi) (i), (2), (3), (a) 2 x 1 = 2
14. (i) hii ni sentensi ambayo huonyesha kutegemea kwa vitendo au hali 1 x 1 = 1
    (ii) mfano

Mwanafunzi akisoma kwa bidii atafaulu 1 x 2 = 2

15. Visawe
    Daktari – tabibu
    Kisulisuli – kisunzi,kizunguzungu 2 x 1 = 2
16. Naam!: kihisishi
    Kabla ta: kihusishi 2 x 1 = 2
17. Mwalimu alisema kuwa angeweza kuondoka kwake siku ambayo ingefuata asubuhi
18. Mwenyewe : kiima
    Chagizo: kwa dhati 2 x 1 = 2

SEHEMU YA NNE: ISIMUJAMII

1. (i) Kiswahili ni lugha ya mseto/mahanganyiko wa lugha
   (ii) Kiswahili ni lugha ya vizalia . ni zao la ndoa baina ya wanawake wa pwani ya afrika mashariki na wageni
   (iii) Kiswahili ni lugha ya kibantu kulingana na ushahidi wa kiisimu na kihistoria 3 x 1 = 3
2. Misimu
   Ni maneno au semi ambazo huzuka wakati au kipindi fulani miongoni mwa makundi ya watu na kukaa kwa muda mfupi. Yakikaa sana husanifishwa na kuwa Kiswahili sanifu
   Lafudhi
   Lafudhi ni upekee wa mtu katika kutamka maneno unaotokana na athari ya lugha ya mama au ala za matamshi
   Pijini
   Pijini ni lugha inayozuka kutokana na mwingiliano wa jamii mbili au zaidi ambazo hazina lugha ya mawasiliano 3 x 1 = 3
3. Sajili ya maabadii
   (i) Kutoweka sehemu za kuabudu kama vile kanisani au msikitini
   (ii) Huhusisha viongozi wa kidini kama vile maimamu na makasisi
   (iii) Huwa na urejelezi mwingi wa jina la mungu
   (iv) Huambatana na kurejelea na kunukuu vitabu vitakatifu
   (v) Huambatanqa za nyimbo za sifa kwa anayeaminiwa na wahusika
   (vi) Mahubiri hutolewa na wahubiri huku waumini wakisikiliza
   (vii) Huwa na lugha kunyenyekea na kutubu
   (viii) Kuma matumizi ya ishara baina ya kiongozi na waumini
   (ix) Hutumia mbinu ya takriri
   (x) Sauti hupanda na kushuka kutegemea maudhui 4 x 1 = 4